

## **ВІДГУК РЕЦЕНЗЕНТА**

**Доцента кафедри терапевтичної та дитячої стоматології**

**НУОЗ України імені П. Л. Шупика**

**Корнієнко Лариси Василівни**

**на дисертаційну роботу Шарікадзе-Балабан Анастасії Вадимівни  
«КЛІНІКО-ПАТОГЕНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ  
ЗАХВОРЮВАНЬ ТКАНИН ПАРОДОНТА У ЖІНОК  
РЕПРОДУКТИВНОГО ВІКУ З СИНДРОМОМ ПОЛІКІСТОЗНИХ  
ЯЄЧНИКІВ ТА ШЛЯХИ ПРОФІЛАКТИКИ»**

**на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань**

**22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія»**

### **I. Актуальність дослідження**

Захворювання тканин пародонта (ЗТП) належать до групи найбільш соціально значущих медичних проблем сучасності, оскільки характеризуються високою поширеністю, хронічним перебігом і суттєвим впливом на якість життя населення. Відповідно до результатів *Global Burden of Disease Study* (2016), ураження порожнини рота виявляються більш ніж у 3,5 млрд осіб у світі, а захворювання пародонта займають одинадцяту позицію серед усіх нозологічних форм за показниками поширеності. За даними вітчизняних епідеміологічних досліджень, клінічні прояви пародонтиту реєструються більш ніж у 50 % дорослого населення України, причому у жінок репродуктивного віку пародонтальна патологія часто поєднується з порушеннями ендокринного та метаболічного гомеостазу.

У сучасній науковій парадигмі стоматології захворювання пародонта дедалі частіше розглядаються не лише як локалізований патологічний процес, а як складова системних порушень, що відображає загальний гомеостатичний стан організму. В цьому контексті особливої уваги заслуговує синдром полікістозних яєчників (СПКЯ) — одне з найпоширеніших ендокринних захворювань у жінок репродуктивного віку, яке характеризується гіперандрогенією, інсулінорезистентністю, метаболічним синдромом, гормональним дисбалансом та хронічним низькоінтенсивним запаленням. За даними різних авторів, частота СПКЯ коливається в межах 8–21 %, а його системні метаболічні й гормональні порушення здатні безпосередньо або опосередковано впливати на стан слизової оболонки ротової порожнини та тканин пародонта.

На сьогодні сформовано переконливу доказову базу, яка свідчить про наявність двонаправленого патогенетичного зв'язку між СПКЯ та пародонтитом. Хронічне системне запалення, притаманне СПКЯ, сприяє активації деструктивних процесів у пародонті через підвищення рівнів прозапальних медіаторів, зокрема IL-6, TNF- $\alpha$  та С-реактивного білка. У свою чергу, наявність хронічної пародонтальної інфекції посилює системну

запальну відповідь та може поглиблювати метаболічні порушення, властиві СПКЯ. Додатковими модифікуючими чинниками виступають дефіцит вітаміну D, порушення кальцієвого обміну, оксидативний стрес, а також зміни мікробіому порожнини рота, які впливають на чутливість тканин пародонта до запалення та швидкість його прогресування.

У зв'язку з цим жінки із синдромом полікістозних яєчників формують окрему клінічну групу підвищеного ризику розвитку генералізованого пародонтита. Перебіг захворювання у цієї категорії пацієнток, як правило, характеризується більш швидкою прогресією, меншою чутливістю до стандартних терапевтичних підходів та схильністю до рецидивів. Водночас аналіз наукової літератури свідчить про відсутність достатньо обґрунтованих алгоритмів ведення пацієнток зі СПКЯ, які б комплексно враховували особливості ендокринного статусу, метаболічні розлади та гормональну реактивність тканин пародонта.

Важливим є й соціальний вимір зазначеної проблеми. Захворювання пародонта у жінок репродуктивного віку не лише негативно впливають на якість життя, але й потенційно можуть відображатися на репродуктивному здоров'ї, перебігу вагітності та частоті акушерських і гінекологічних ускладнень, а також на активності запальних процесів у статевій сфері. Таким чином, вивчення міжсистемних взаємозв'язків між стоматологічним та ендокринним статусом жінок має не лише клінічне, але й виражене соціальне значення.

Дисертаційна робота Шарікадзе-Балабан Анастасії Вадимівни є логічною та своєчасною відповіддю на зазначену актуальну наукову й клінічну проблему. У дослідженні комплексно проаналізовано клінічні, гормональні та біохімічні взаємозв'язки між синдромом полікістозних яєчників і захворюваннями тканин пародонта, оцінено вплив гормонального дисбалансу, дефіциту вітаміну D та порушень кальцієвого обміну на тяжкість пародонтальних уражень, а також обґрунтовано й апробовано ефективний лікувально-профілактичний комплекс із застосуванням сучасних біотехнологічних підходів, зокрема PRP-терапії.

З огляду на викладене, дисертаційне дослідження характеризується високою науковою та практичною цінністю, відповідає пріоритетним напрямкам розвитку сучасної стоматології, ендокринології та репродуктивної медицини, а отримані результати можуть бути використані для підвищення ефективності профілактики й лікування захворювань пародонта у жінок із коморбідними ендокринними порушеннями.

#### **Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.**

Дисертаційна робота є фрагментом планових науково-дослідних робіт кафедри стоматології дитячого віку НУОЗ України імені П. Л. Шупика на тему «Сучасні аспекти діагностики, прогнозування, профілактики та лікування основних стоматологічних захворювань у дітей та підлітків» (державний реєстраційний номер: 0118U001030, термін

виконання: 2022 - 2026 рр.) і кафедри терапевтичної стоматології «Клініко-патогенетичне обґрунтування діагностики, профілактики та лікування стоматологічних хвороб у пацієнтів з коморбідними станами» (державний реєстраційний номер: 0123U105286, термін виконання: 2024 - 2028 рр.), що підтверджує її відповідність напрямам пріоритетних досліджень у сфері охорони здоров'я.

## **II. Наукова новизна одержаних результатів**

У дослідженні уперше:

- виявлено клініко-гормональні та біохімічні особливості перебігу генералізованого пародонтита у жінок з СПКЯ;
- доведено асоціацію між ступенем тяжкості пародонтита та рівнем естрадіолу, вітаміну D і показниками кальцієвого обміну; науково обґрунтовано новий комплекс лікувально-профілактичних заходів із використанням PRP-терапії у поєднанні з традиційними методами, що забезпечує покращення клінічних і пародонтологічних показників;
- запропоновано патогенетичну концепцію впливу системних ендокринних порушень на стан тканин пародонта.

Отримані результати суттєво доповнюють уявлення про взаємозв'язки між стоматологічним і репродуктивним здоров'ям жінок.

## **III. Практична значимість дослідження**

Розроблений лікувально-профілактичний комплекс дозволяє підвищити ефективність терапії пародонтита у жінок із СПКЯ, скоротити терміни лікування та стабілізувати стан пародонта. Запропоновані підходи впроваджені в клінічну практику у наступних лікувально-профілактичних закладах: ТОВ «Стоматологічна клініка Андрія Лукашука», м. Київ; стоматологічна клініка «311 Dental Clinic», м. Київ; гінекологічне відділення «Династія» ТОВ «Медичний центр «Надія Плюс», м. Львів; стоматологічна клініка «Family Dental Clinic», Київ; гінекологічна клініка ТОВ Медичний центр «Діва», Київ, КНП ЛОР «Львівська обласна клінічна лікарня» поліклінічне відділення, КНП ЛОР Львівський обласний діагностичний центр, Львів.

## **IV. Оцінка змісту роботи, її значення в цілому, зауваження щодо оформлення.**

Дисертаційна робота Шарікадзе-Балабан Анастасії Вадимівни характеризується високим рівнем науково-методологічного опрацювання, аргументованістю обраних дослідницьких підходів, значною практичною значущістю для клінічної медицини, демонструє комплексний підхід до вирішення актуальної науково-прикладної проблеми та характеризується високим ступенем методологічної опрацьованості.

Запропонований авторкою дизайн дослідження є логічно узгодженим із поставленими метою та завданнями, а висунута наукова гіпотеза знаходить підтвердження у послідовному теоретичному обґрунтуванні та репрезентативних емпіричних даних. Робота виконана з дотриманням

сучасних принципів доказової медицини, що забезпечує надійність отриманих результатів і достовірність сформульованих висновків. Суттєвою перевагою дослідження є контроль потенційного впливу сторонніх чинників та дотримання принципів рандомізації, що підвищує об'єктивність результатів і їхню клінічну релевантність.

У процесі дослідження використано валідовані методики оцінки клінічних параметрів, а статистичний аналіз виконано на належному професійному рівні із застосуванням сучасного програмного забезпечення. Основні положення дисертації пройшли належну апробацію та висвітлені у дев'яти наукових публікаціях, серед яких чотири статті опубліковано у фахових виданнях, дві — у журналах, що індексуються у міжнародних наукометричних базах *Scopus* та *Web of Science*, а ще три роботи — у матеріалах наукових конференцій, конгресів і симпозіумів, у тому числі одна — у зарубіжному виданні. Такий рівень публікаційної активності свідчить про актуальність теми та достатню апробацію результатів дослідження у науковому середовищі.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наукової обґрунтованості, методологічної послідовності та відкритості результатів. Дослідження виконано із використанням сучасного сертифікованого обладнання відповідно до чинних стандартів медичної практики. Авторкою проведено коректну статистичну обробку кількісних даних, що дало змогу сформулювати об'єктивні, науково підтверджені висновки й обґрунтовані практичні рекомендації. Оформлення дисертації відповідає діючим вимогам ВАК України, а застосовані методи дослідження є сучасними, інформативними та повністю відповідають поставленим завданням. Назва роботи точно відображає її зміст, наукову спрямованість і основні дослідницькі акценти.

Дисертація має чітку, логічно вивірену структуру, побудовану за класичною схемою: вступ, огляд літератури, розділ «Матеріали і методи», виклад результатів власних досліджень, їх аналіз та узагальнення, висновки і практичні рекомендації. У вступі ґрунтовно обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету й завдання дослідження, окреслено об'єкт, предмет та наукову новизну отриманих результатів. Виклад матеріалу відзначається логічною послідовністю, структурною завершеністю та чіткістю, що забезпечує цілісне сприйняття авторського наукового задуму.

Огляд літератури характеризується ґрунтовністю, системністю та різноплановістю. Авторкою проаналізовано значний масив сучасних вітчизняних і зарубіжних джерел, що дозволило повно та критично оцінити наявні підходи до діагностики й лікування захворювань тканин пародонта, у тому числі в умовах поєднання з коморбідною патологією ендокринної та репродуктивної систем. Виокремлення дискусійних аспектів проблеми свідчить про глибоке розуміння теми та сформоване аналітичне мислення авторки.

Методологічний розділ дисертації чітко відображає етапність проведення дослідження, обґрунтовує критерії формування груп спостереження, описує методи збору клінічного матеріалу та підходи до статистичного аналізу. Обрані методики є валідними, інформативними та адекватними поставленим завданням, що підтверджує надійність і відтворюваність отриманих результатів.

Результати власних досліджень представлені послідовно, логічно та наочно. Таблиці, графіки й схематичні зображення інформативно відображають динаміку досліджуваних показників і виявлені взаємозв'язки. Використання сучасних статистичних методів дозволило обґрунтовано підтвердити достовірність отриманих даних, оцінити їх варіабельність і кореляційні залежності. Авторка не обмежується формальним викладом кількісних результатів, а демонструє глибоке розуміння їх клінічного та патогенетичного змісту, що підкреслює наукову новизну і практичну значущість роботи.

У розділі обговорення здійснено всебічний критичний аналіз отриманих результатів у контексті сучасних наукових уявлень із порівнянням власних даних із результатами провідних світових досліджень. Окрему увагу приділено аналізу обмежень проведеного дослідження та окресленню перспектив подальших наукових пошуків, що свідчить про високий рівень наукової рефлексії авторки.

Висновки дисертації є чітко структурованими, логічно узгодженими з поставленими завданнями та повною мірою відображають результати проведеного дослідження. Вони мають як теоретичне, так і прикладне значення, поглиблюючи наукові уявлення про досліджувану проблему та створюючи підґрунтя для їх використання у практичній діяльності з метою вдосконалення діагностики й лікування пацієнтів. Практичні рекомендації є науково обґрунтованими, чітко сформульованими та придатними для впровадження у клінічну практику.

Список використаних джерел оформлено відповідно до встановлених вимог; він містить значну кількість сучасних англomовних публікацій, що підтверджує орієнтацію авторки на міжнародний науковий простір. Обсяг та якість використаної літератури засвідчують глибину опрацювання проблеми та високий рівень підготовки дисертаційної роботи.

Загалом дисертаційне дослідження Шарікадзе-Балабан А.В. є завершеною науковою працею, що відповідає сучасним вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії у галузі медицини, характеризується науковою новизною, теоретичною цінністю та значним практичним потенціалом.

Виявлені окремі зауваження не знижують наукової цінності дисертації та можуть бути враховані авторкою у подальшій науковій роботі.

1) У деяких таблицях спостерігається дрібне шрифтове оформлення, що ускладнює сприйняття.

2) Частина формулювань результатів потребує більш чіткого узагальнення.

3) Деякі англomовні терміни бажано уніфікувати відповідно до міжнародної стоматологічної номенклатури.

4) Рекомендовано скоротити актуальність теми

Представлена дисертаційна робота демонструє високий інформативний рівень наданих результатів власних досліджень, що забезпечує можливість їх належної наукової інтерпретації. Водночас, з метою уточнення окремих положень, доцільним є отримання відповідей на такі запитання:

- Який з виявлених факторів Ви вважаєте найбільш вагомим у розвитку пародонтита при СПКЯ?

- Яким чином результати Вашого дослідження можуть бути використані в системі профілактики в репродуктологічних клініках?

- Які механізми впливу PRP-терапії Ви вважаєте ключовими для нормалізації стану пародонта?

- Яку систему статистичної обробки використовували при проведенні роботи?

### **Заключення.**

Дисертаційна робота Шарікадзе-Балабан Анастасії Вадимівни «Клініко-патогенетичні особливості профілактики захворювань тканин пародонта у жінок репродуктивного віку з синдромом полікістозних яєчників та шляхи профілактики» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані результати, має теоретичне та практичне значення для стоматології, ендокринології та репродуктивної медицини. Дисертація відповідає вимогам п.п. 6,7,8,9 Постанови КМ «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01. 2022 р. № 44 зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ від 21.03.2022 р. № 341, а також Наказу МОН України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а її автор Шарікадзе-Балабан Анастасія Вадимівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 221 «Стоматологія».

Рецензент

Доцент кафедри терапевтичної та дитячої стоматології

НУОЗ України імені П. Л. Шупика

Лариса КОРНІЄНКО